פרשיות באגרות הראי"ה

איכרי עקרון והפקידות

אלול תרע"א (1911)

4 אגרות

הסיפור, האגרות לפי הסדר, ונוסח האגרות המלא

igrot.shlomo-aviner.net

הסיפור בקצרה

עקרון, היא מזכרת בתיה, נוסדה בחורף תרמ"ד (1883) בידי איכרים שומרי תורה מן הכפר נובופבלובקה שברוסיה הלבנה, והייתה המושבה הראשונה שהקים הברון אדמונד דה רוטשילד. בשנת תר"ס (1900) העביר הברון את ניהול המושבות לחברת יק"א, ופקידיה המשיכו לנהל את חיי האיכרים.

באלול תרע"א (ספטמבר 1911) פרץ סכסוך בין האיכרים לפקידות: יק"א דרשה מהם לחתום על חוזה חדש בתנאים קשים, ובהם ריבית ושלילת זכויות ממשפחות שראשן נפטר. האיכרים פנו אל הרב קוק, רב יפו והמושבות, והוא כתב בתוך ארבעה ימים ארבע אגרות: לפקיד יק"א, לרב הראשי של צרפת, לברון עצמו, ולר' יואל משה סלומון, שהתבקש לתווך (כרך ב', אגרת שפד; כרך ב', אגרת שפה; כרך ב', אגרת שפו; כרך ב', אגרת שפז).

האגרות לפי הסדר

כרך ב', אגרת שפד: 1. לפקיד יק"א, מר שטרקמטר: הרב קוק אינו בקי בפרטי הסכסוך, ובטוח שהפקידות רוצה לנהל את האיכרים "בצדק ויושר". אבל הוא מבקש שהעניין לא יהפוך לריב פומבי, ושייפתר בשקט "בדרך היושר והכבוד הראוי".

"שלא יצאו הענינים הללו מגבול ישראל, ולא יקבלו צורה של תגרה פומבית"

כרך ב', אגרת שפה: 2. לרב הראשי של צרפת, הרב אלפרד לוי: האיכרים "אנשים ישרים ופשוטים, אכרים טובים במלא המובן", שגם כך כורעים תחת המסים ותחת חוב העשור. הברון לא תבע מהם אפילו את הקרן עד שתהיה להם פרנסה, ומכל שכן שאין לזקוף עליהם ריבית, "לבד האיסור מצד התורה". האיכרים ביקשו מהרב קוק "שאהי' להם למליץ יושר", והוא מבקש מהרב לוי לדבר עם הברון ועם ראשי הפקידות.

"להמתיק את חומר הדין מעל האכרים האומללים"

כרך ב', אגרת שפו: 3. אל הברון אדמונד דה רוטשילד: האיכרים "שמחים בחלקם" ומכירים בחסדו, אבל הפקידות דוחקת אותם לחתום על שטרות חדשים בחיובים שהם למעלה מכוחם. הרב קוק מבקש שהברון יצווה עליה לא לגרוע את זכויותיהם.

"לצוות על הפקידות שלא ללחוץ אותם, במה שאין בכוחם"

כרך ב', אגרת שפז: 4. לר' יואל משה סלומון: מר ענתבי השיב למברק של הרב קוק והזכיר את סלומון כמתווך בסכסוך. הרב קוק מבקש לדעת "איך עומד הוא המצב", ומוסיף שאין צורך להעיר לו "איך לעמוד לימין אביונים".

"להשקיט את הענין, שלא יבא לידי תגרות ניכרות כלפי חוץ"

מה קרה אחר כך

האגרות אינן מספרות איך הסתיים הסכסוך.

מה מלמדת הפרשה

לא לצאת לריב בחוץ. בכל האגרות חוזרת הבקשה שהסכסוך לא יקבל "צורה של תגרה פומבית" (כרך ב', אגרת שפד), "שלא יבא לידי תגרות ניכרות כלפי חוץ" (כרך ב', אגרת שפז).

מליץ יושר לחלשים. "רחמי כל איש בעל רגש מוכרחים לפול על האכרים העניים והתמימים הללו" (כרך ב', אגרת שפה).

כבוד גם לצד השני. הרב קוק פונה אל הפקידות בכבוד, ומבקש פתרון "לכבוד הברון הנדיב ולכבוד הפקידות וראשי מנהליה" (כרך ב', אגרת שפד).

נוסח האגרות

4 האגרות שבפרשה, לפי הסדר, כל אחת עם התמצית שלה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שפד

תמצית האגרת

תאריך ומקום: י"ט אלול תרע"א **נמען:** מר שטרקמטר (פקידות יק"א)

פרץ סכסוך בין הפקידות לאיכרי עקרון. הרב קוק מבקש שהעניין לא ייצא מגבול ישראל ולא יהפוך למריבה פומבית, ושייפתר ביושר ובשקט, לכבוד הברון והפקידות.

עיקרי הדברים

- סכסוך יק"א עם איכרי עקרון.
- בקשה להימנע מתגרה פומבית.

נוסח האגרת

ב"ה[1], י"ט אלול תרע"א[2],

אדון נעלה ומרומם מאד, רב פעלים, מר שטרקמטר, שלו'[3].

אדוני הנכבד,

באלו הימים, דאבה נפשי מאד, לשמע שנתהוו ענינים מסוכסכים, ביחש כבוד הפקידות, אל האכרים בני עקרון. והנה כאשר מאז ידעתי את מגמת הפקידות, להנהיג את האכרות העברית בארץ ישראל, בצדק ויושר, הנני בטוח שגם כעת תחת הנהלת כבודו, רק המטרה הרוממה הזאת של הנהגת יושר וצדק, היא מגמתה. איני יודע ובקי בפרטי הענינים מה שיש בין האכרים וההנהגה הפקידותית, אבל איך שיהי'[4], בשם כל הקדוש לנו, אבקש ואחלה את פני הדרת כבודו, שיראה נא בחכמת לבבו וביושר דעתו הרחבה, שלא יצאו הענינים הללו מגבול ישראל, ולא יקבלו צורה של תגרה פומבית, למען לא יהפך לנו חלילה ענין זה לרועץ לכל מגמותיהם של טובי האומה, בארץ ישראל, אשר בצדק אחשוב את הדרת כבודו על דגלם.

אקוה בע"ה[5], שאתכבד לקחת שיחה מיוחדת בזה עם הדרת כבודו באלו הימים. אבל לשעה, הנני כופל בקשתי מכבודו, בשם כל ישראל, אשר עיניהם נשואות למנוחת ישובנו בארץ ישראל, להתפתחותו וכבודו, שיראה נא כבוד אדוני שילכו הענינים הללו במהלך של שקט, עד אשר יקבלו פתרון הגון בדרך היושר והכבוד הראוי, לכבוד הברון הנדיב ולכבוד הפקידות וראשי מנהליה.

ברגשי כבוד נעלים מאד.

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
3. שלו' - שלום
4. שיהי' - שיהיה
5. בע"ה - בעזרת השם

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שפה

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אלול תרע"א **נמען:** הרב הראשי של צרפת, ר' אלפרד לוי

פקידות יק"א לוחצת על איכרי עקרון (מזכרת בתיה), אנשים ישרים ועובדים קשה, לחתום על חוזה קשה: ריבית, שלילת זכויות של משפחות שראשן נפטר, ועוד. הברון לא תבע מהם קודם את הקרן עד שתהיה להם פרנסה. הרב קוק מבקש מהרב לוי לדבר עם הברון ועם הפקידות כדי להקל.

עיקרי הדברים

- החוזה הקשה לאיכרי עקרון.
- ריבית ושלילת זכויות.
- בקשת התערבות אצל הברון.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ג אלול תרע"א[2].

להדרת כבוד אדם המעלה, הרב הגאון הגדול בישראל ובאדם, מר א, לוי שליט"א[3], רב הכולל למדינת צרפת יצ"ו[4].

הנני נאלץ בזה לבא במכתבי אל הדרת כתר"ה[5], בנוגע לאחינו האכרים היושבים בכפר עקרון, היא "מזכרת בתיה" מיסוד כבוד הברון הנדיב מר עדמונד רוטשילד שיחי'[6], שהם אנשים ישרים ופשוטים, אכרים טובים במלא המובן, עובדים חרוצים, אוהבים את הארץ ואת עמלה, וזה רבות בשנים, אשר השליכו משכנותיהם בחוץ לארץ ובאו לחסות בכנפי נדיבות כבוד הברון. ואם כי מסבות צדדיות, מצד עול הממשלה במסים וחוב העשור העולה לסך גדול מאד המיגע את האכרים, אינם יכולים עם כל עמלם להיות ברחבה, הנם שמחים בחלקם, שהם יושבים על אדמת הקודש, ומפתחים ומשדדים אותה.

והנה באלו הימים החלה פקידות יק"א[7] ללחוץ אותם מאד, בהכריחה אותם לחתום על חוזה שיש בו תנאים קשים להם מאד מאד, שלא יוכלו לחיות בהם, והדבר עומד במצב קשה מאד. רחמי כל איש בעל רגש מוכרחים לפול על האכרים העניים והתמימים הללו, אשר פתאום הוקפו בהמון חוקים כבדים מנשא, נוסף על עול הזר המוטל עליהם.

בצר להם פנו אלי, שאהי'[8] להם למליץ יושר. ובאשר באמת ידעתי את ענים, וכמה שהוא נמנע מהם להכנס, במצבם החלש כעת, בעול חיובים כאלה, אשר מלפנים לא ידעום. כי גם עיקר הקרן לא תבע מהם כבוד הברון, כי אם כאשר יבא חשבון שיש להם די סיפוק פרנסתם, כדרך חיי האכר, וק"ו[9] שאין ביכלתם לזקוף עליהם תנאים של רבית, (לבד האיסור מצד התורה), ושלילת זכויות של משפחה שנשארה בלא עובד, ע"י[10] סבת מות ראש המשפחה, וכיוצא בזה. אבקש בזה את הדרת כבוד גאון מר

נ"י[11], שיהיו דבריו הנכבדים עם כבוד הדרת הברון ועם ראשי הפקידות, להמתיק את חומר הדין מעל האכרים האומללים, ולתן להם אפשרות להתמיד בעבודתם, לשכלל את אדמת הקודש בעמל נפשם.

בתקותי, שישים כתר"ה מקום לדברי, ויואל לכבדנו בתשובתו הרוממה, הנני חותם בברכת השנים כנה"ר[12].

הק אברהם יצחק ה"ק

---

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
3. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן
4. יצ"ו - ישמרה צורה ויחייה
5. כתר"ה - כבוד תורתו רום הדרתו
6. שיחי' - שיחיו
7. יק"א - יק"א (חברת ההתיישבות היהודית)
8. שאהי' - שאהיה
9. וק"ו - וקל וחומר
10. ע"י - על ידי
11. נ"י - נרו יאיר
12. כנה"ר - כנפשו הרמה

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שפו

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אלול תרע"א **נמען:** הברון אדמונד דה רוטשילד

פנייה ישירה לברון: איכרי עקרון הם עובדים ישרים, מסתפקים במועט ומכירים את חסדו. עתה הפקידות דוחקת אותם לחתום על שטרות חדשים בחיובים שהם מעל כוחם. הרב קוק מבקש שהברון יצווה לא ללחוץ אותם ולא לגרוע את זכויותיהם.

עיקרי הדברים

- פנייה לברון בעניין איכרי עקרון.
- בקשת רחמים.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ג אלול תרע"א[2].

בספר חיים טובים יכתב ויחתם, הדרת כבוד נדיב הנדיבים, עטרת מין האדם וצניף תפארת ישראל, הוד הברון עדמונד די רוטשילד שיחי'[3] לאורך ימים טובים, וכל אשר לו לברכה וכל טוב סלה,

אדוננו הרם,

הנני מוצא את עצמי מחוייב ואנוס להושיט דברי אלה אל הדרת כבוד מעלתו הרוממה.

בימים האחרונים נתהוו סכסוכי דברים בין העומד מצד פקידות יק"א[4] פה ובין האכרים, החוסים בצל כנפי חסדי אדוני בכפר "מזכרת בתיה" היא עקרון. האכרים התמימים הללו נודעים הם לנו בארץ ישראל, לעובדים ישרים, עמלים בזיעת אפם, להביא לחמם מהארץ. חיים חיי הסתפקות, כראוי לאכרים, ובכל זאת הנם נדחקים במצבם, עד אשר לחמם הצר ולבושם הפשוט יבא להם בכבדות. והנם בכל זה שמחים בחלקם, כראוי לאנשים בעלי אמונה ובטחון בד'- מהללים הם את שם ד' כי זכו להיות קבועים על אדמת הקודש, ומברכים את שם כבודו, אשר הגדיל לעשות את מעלת אדוננו לשליח, ציר אמונים, לשאר עמו, להביאם אל נחלת ד', ומכירים הם מאד את חסדי כבוד אדוננו וטובתו עליהם, ועל כללות. האומה.

והנה עתה כאשר הפקידות דוחקת אותם לחתום על שטרות חדשים בחיובים קשים להם, ובנגישות שהן למעלה מכוחם, הנם נתונים בצרה גדולה. אפיל בזה את תחינתי לפני הדרת כבוד אדוננו הברון, שיואיל ברב טובו וחסדו להמשיך חוט של חסדו גם להבא על האכרים התמימים הללו, אשר עזבו את משכנותיהם בחוץ לארץ ונשענו בעזרת השם יתי'[5], על חסד אדוננו הדרת כבודו שיחי', ובפקודתו הרוממה, יואל נא לרחם עליהם, לצוות על הפקידות שלא ללחוץ אותם, במה שאין בכוחם, ושלא לגרוע את זכויותיהם אשר הואיל כבר ברב חסדו וטובו, הדרת כבודו הרוממה לחון אותם.

בתקותי להשם יתברך, שיתן דברי אלה לחסד ולרחמים בלבב אדוננו כבוד הברון שליט"א[6], הנני יוצא ברגשי הכנעה, וברכה מעומק לב ונפש, בכתיבה וחתימה טובה,

הק' אברהם יצחק הכהן קוק

1. ב"ה - ברוך השם
2. תרע"א - השנה תרע"א (1910/1911)
3. שיחי' - שיחיו
4. יק"א - יק"א (חברת ההתיישבות היהודית)
5. ית' - יתברך
6. שליט"א - שיחיה לאורך ימים טובים אמן

אגרות הראי"ה – כרך ב' – אגרת שפז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: כ"ג אלול תרע"א **נמען:** ר' יואל משה סלומון

הרב קוק מבקש מסלומון, שמתווך בסכסוך בעקרון, לדווח על המצב ולפעול להרגעה, בלי תגרות כלפי חוץ, ולעמוד לימין האביונים.

עיקרי הדברים

- תיווך בסכסוך בעקרון.

נוסח האגרת

ב"ה[1], כ"ג אלול תרע"א[2].

שלו וברכה וכוח"ט[3] לכ'[4] ידי"נ[5] הרב הנכבד, החה"ש[6] רב פעלים מו"ה[7] יואל משה סאלאמאן נ"י[8].

אחדשה"ט[9] באה"ר[10],

ידידי היקר, בין יבין כבודו עד כמה נגעו ללבבי הפרעות הפקידות בעקרון. והנה מר ענתבי, בתשובה על דעפעשע ששלחתי לו, הזכיר את כבוד ידידי מר נ"י בתור מתווך לעסק ביש זה.

אבקש בזה את כת"ר[11], שיואיל נא בטובו להודיעני בפרטיות איך עומד הוא המצב, ומה יש עלינו לעשות, להשקיט את הענין, שלא יבא לידי תגרות ניכרות כלפי חוץ.

בבטחוני שכת"ר[12] ימלא את בקשתי, ואין צורך להעיר שיראה בעין חכמתו איך לעמוד לימין אביונים, אחתום בכל חותמי ברכות, יכתב ויחתם בספר חיים טובים עם צדיקים גמורים, כנה"ר[13] ונפש ידי"ע[14] דוש"ת[15] באהנ"א[16],

הק' אברהם יצחק ה"ק

1. ב"ה – ברוך השם
2. תרע"א – השנה תרע"א (1910/1911)
3. וכוח"ט – וכתיבה וחתימה טובה
4. לכ' – לכבוד
5. ידי"נ – ידיד נפשי
6. החה"ש – החיים והשלום
7. מו"ה – מורנו הרב
8. נ"י – נרו יאיר
9. אחדשה"ט – אחרי דרישת שלומו הטוב
10. באה"ר – באהבה רבה
11. כת"ר – כבוד תורתו
12. שכת"ר – שכבוד תורתו
13. כנה"ר – כנפשו הרמה
14. ידי"ע – ידידו עוז
15. דוש"ת – דורש שלומו ותורתו

16. באהנ"א – באהבה נאמנה